

ČESKÁ REPUBLIKA

**ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY**

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Dagmar Nygrínové a soudců JUDr. Jiřího Pally a Mgr. Aleše Roztočila v právní věci žalobců: **a) P. M., b) A. M.**, oba zast. Mgr. Jaroslavem Mackem, advokátem, se sídlem nám. Svobody 829/17, Jeseník, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, v řízení o kasační stížnosti žalobců a) a b) proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. 1. 2014, č. j. 78 Ad 14/2011 – 24,

t a k t o :

- I.** Kasační stížnost **se zamítá.**
- II.** Žádný z účastníků řízení **nemá** právo na náhradu nákladů řízení.
- III.** Ustanovenému zástupci Mgr. Jaroslavu Mackovi, advokátovi, se sídlem nám. Svobody 829/17, Jeseník, **se přiznává** odměna za zastupování a náhrada hotových výdajů ve výši 5.560 Kč, která je splatná do 60 dnů od právní moci tohoto rozsudku z účtu Nejvyššího správního soudu. Náklady právního zastoupení žalobců nese stát.

O d ů v o d n ě n í :

I.

Předcházející řízení a obsah kasační stížnosti

[1] V projednávané věci pokládá Nejvyšší správní soud za potřebné pro větší přehlednost nejprve zrekapitulovat průběh řízení před žalovanou a správními soudy do doby vydání přezkoumávaných rozhodnutí žalované ze dne 20. 10. 2011.

[2] Rozhodnutími ze dne 20. 10. 2011 č. j. X a č. j. X(dále též „napadená rozhodnutí“) žalovaná Česká správa sociálního zabezpečení přiznala každému z žalobců jednorázovou peněžní částku ve výši 6.000,- Kč za dobu odvěčení A. M. od 18. 11. 1954 do 24. 12. 1954 podle § 5 odst. 2 zákona č. 172/2002 Sb. a zároveň zamítla žádost žalobců o poskytnutí jednorázové částky

za dobu od 25. 12. 1954 do 31. 12. 1977. V odůvodnění těchto rozhodnutí žalovaná popsala, že žalobci dne 5. 12. 2002 uplatnili nárok na poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 172/2002 Sb., o odškodnění osob odvečených do SSSR nebo do táborů, které SSSR zřídil v jiných státech (dále jen „zákon o odškodnění odvečených osob“), za odvečení A. M., nar. X (dále též „odvečené osoba“) do Svazu sovětských socialistických republik, přičemž žalobce a) je jeho syn a žalobkyně b) jeho manželka. Žalobci stanovili ve své žádosti počátek odvečení osoby odvečené do SSSR dnem 26. 7. 1949, konec odvečení nestanovili, pouze uvedli, že toto datum jim dodnes není známo. Poté, kdy u Okresního soudu v Jeseníku proběhlo řízení o prohlášení A. M. za mrtvého, byl žalované doručen úmrtní list vystavený dne 19. 11. 2004, podle něhož A. M. zemřel dne 1. 1. 1978. Žalobci z tohoto důvodu požádali o poskytnutí jednorázové částky až do dne 31. 12. 1977. Žalovaná po provedeném řízení vydala dne 22. 2. 2005 rozhodnutí, kterým každému z žalobců přiznala jednorázovou peněžní částku ve výši 312.000,- Kč za odvečení A. M. v době od 2. 8. 1949 do 17. 11. 1953 a zároveň zamítla jejich žádost za dobu od 26. 7. 1949 do 1. 8. 1949 a od 18. 11. 1953 do 31. 12. 1977. K žalobě obou žalobců Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 16. 2. 2006, sp. zn. 22 Ca 418/2005 zrušil výrok rozhodnutí žalované v zamítavé části pro vady řízení a věci žalované vrátil k dalšímu řízení.

[3] V průběhu dalšího řízení žalovaná vydala rozhodnutí ze dne 22. 6. 2006, kterým žalobcům přiznala jednorázovou peněžní částku ve výši 72.000,- Kč každému z nich, a to za další prokázanou dobu odvečení A. M. od 18. 11. 1953 do 17. 11. 1954 a žádosti žalobců o poskytnutí jednorázové peněžní částky za dobu od 26. 7. 1949 do 1. 8. 1949 a za dobu od 18. 11. 1954 do 31. 12. 1977 zamítla. Žalovaná v odůvodnění svých rozhodnutí odkázala na doklady dohledané na Generální prokuratuře Ruské federace a předložené v průběhu správního řízení Úřadem dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu Služby kriminální policie a vyšetřování, z nichž bylo zjištěno, že A. M. byl Vojenským tribunálem vojenské části 28990 dne 6. 5. 1950 na základě § 58-1b trestního zákona RSFSR odsouzen k trestu odnětí svobody k trvání 25 let v nápravném pracovním táboře a ke ztrátě občanských práv na 5 let, propadnutí majetku a ke ztrátě vojenské hodnosti poručík. Usnesením Vojenského kolegia Nejvyššího soudu SSSR ze dne 17. 11. 1954 byl rozsudek Vojenského tribunálu změněn, jednání bylo překvalifikováno z trestného činu vlastizrady na trestný čin nenastoupení do služby bez vážných důvodů při převedení na území SSSR; byl mu zmírněn trest odnětí svobody na 10 let bez ztráty občanských práv a v další části byl rozsudek ponechán beze změn. Současně bylo tímtež usnesením Vojenského kolegia vysloveno, že se na A. M. vztahuje amnestie ze dne 27. 3. 1953. Na základě uvedeného usnesení Vojenského kolegia Nejvyššího soudu SSSR ze dne 17. 11. 1954, kterým bylo rozhodnuto o amnestii a propuštění A. M. z tábora nucených prací, přiznala žalovaná žalobcům jednorázovou peněžní částku vztahující se k období do dne 17. 11. 1954. Pokud žalobcům zamítla jejich žádost o poskytnutí jednorázové peněžní částky za dobu od 18. 11. 1954 do 31. 12. 1977, vycházela z toho, že nebyly zjištěny skutečnosti svědčící tomu, že by se po propuštění z tábora A. M. zdržoval na území SSSR nuceně. K podané žalobě obou žalobců Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 25. 10. 2007, č. j. 22 Ca 471/2006 - 40 výroky napadených rozhodnutí žalované, pokud jimi byly zamítnuty žádosti žalobců o poskytnutí jednorázové peněžní částky za dobu od 18. 11. 1954 do 31. 12. 1977, pro vady řízení zrušil a věci vrátil žalované k dalšímu řízení. V uvedeném rozsudku krajský soud zavázal žalovanou, aby zajistila, resp. alespoň se pokusila zajistit úřední překlad rozhodnutí Nejvyššího soudu SSSR ze dne 17. 11. 1954 včetně toho, kdy toto rozhodnutí nabylo právní moci a kdy došlo k jeho výkonu, tedy kdy byl A. M. fakticky z pracovního tábora propuštěn. Za účelem zajištění úředního překladu uvedených dokumentů se žalovaná obrátila na konzulární oddělení Velvyslanectví ČR v Moskvě, požádala o přezkoumání a přešetření u Generální prokuratury Ruské federace a Hlavní vojenské prokuratury a současně požádala o prověření příslušných archívů Vojenského kolegia Nejvyššího soudu Ruské federace. Velvyslanectví ČR v Moskvě jí sdělilo, že podle Ministerstva zahraničních věcí Ruské federace byl rozsudek nad A. M. Vojenským kolegiem Nejvyššího soudu SSSR dne 17. 11. 1954 změněn a jeho činnost překvalifikována z článku 58-1b trestního zákona RSFSR na bod

pokračování

d) článku 193-7 trestního zákona RSFSR, přičemž doba trestu odnětí svobody mu byla snížena na 10 let a v souladu s tímto usnesením byl A. M. osvobozen od dalšího výkonu trestu na základě výnosu Prezidia Nejvyššího sovětu SSSR o amnestii ze dne 27. 3. 1953 a podle informací obdržенých od vedení nápravně pracovního tábora AB-261 byl dne 24. 12. 1954 propuštěn na svobodu. Protože se žalované žádné další důkazy kromě uvedeného nepodařilo zajistit, došla k závěru, že dobu po 24. 12. 1954 již nemůže považovat za dobu odvěčeni ve smyslu zákona o odškodnění osob. Neakceptovala proto výhrady žalobců vůči vyjádření Ministerstva zahraničních věcí Ruské federace. Žalovaná proto napadenými rozhodnutími každému z žalobců přiznala další částku ve výši 6.000 Kč za dobu odvěčeni A. M. od 18. 11. 1954 do 24. 12. 1954.

[4] Proti napadeným rozhodnutí brojili žalobci samostatnými žalobami doručenými krajskému soudu dne 15. 11. 2011. V ní žalované vytýkaly, že odmítá uznat, že to byl český stát, kdo se nezastal svých občanů a kdo je naháněl do spárů NKVD. Nadto se ani nepostaral o matku se třemi dětmi, která s nimi tak zůstala bez svého zavinění sama. Pokud žalobkyně požádala stát o pomoc, reagovalo Ministerstvo vnitra zcela bezcitně sdělením, že sovětské úřady jsou ochotny děti převzít do své výchovy. Česká republika podle žalobců selhala v plnění svých funkcí. Poukazovali na to, že o A. M. nic nevědí a pokud se sami nepřesvědčí, nemohou věřit žádnému prohlášení Ruské federace. Trvali na tom, aby byla zrušena napadené rozhodnutí v části týkající se doby od 25. 12. 1954 do 31. 12. 1977.

[5] Žalobce a) v podání ze dne 12. 12. 2011 podrobně popsal průběh správního řízení a navazujících soudních řízení a tvrdil, že podle jeho vědomostí, jichž se mu dostalo od ruského právníka, ruské soudy nemohly překvalifikovat trestný čin „kontrarevoluce“ na trestný čin „útek“. Z téhož důvodu žalobce rovněž zpochybnil, že by A. M. byl amnestován, neboť je obecně známou skutečností, že fakticky se tak retušovaly „vraždy“ spáchané na věznicích. Žalobce přitom požadoval, aby okolnosti údajné amnestie byly žalovanou prošetřeny, což se nestalo. Žalovanou upozorňoval na to, že vyjádření zastupitelského úřadu, k jehož vyžádání byl vyzván, nemusí být dostatečným důkazem o sporných skutečnostech a že mu navíc nemusí být ani poskytnuto. Žalobce se rovněž vyjádřil k předchozímu návrhu žalované, aby zajistil informace v režimu Dohody o právní pomoci, uzavřené mezi oběma státy, a s odkazem na čl. 2 této dohody, podle něhož si takovou pomoc poskytují na žádost především či instituce, vyzval žalovanou, aby požádala Nejvyšší státní zastupitelství o zajištění posudku. Žalobce byl proto přesvědčen, že žalovaná tyto skutečnosti neprověřovala. Tvzení o propuštění A. M. z tábora dne 17. 11. 1954 žalovaná neprokázala, proto je žalobce přesvědčen, že mu peněžité plnění náleží v souladu se zákonem bez jakéhokoli omezení. Žalobci proto shodně navrhovali, aby soud napadená rozhodnutí v části týkající se období od 25. 12. 1954 do 31. 12. 1977 zrušil.

[6] Žalovaná se k věci vyjádřila podáním ze dne 1. 2. 2012, v němž rekapitulovala průběh správního řízení. Ve vztahu k období od 18. 11. 1954 do 24. 12. 1954 byla vázána předchozím zrušujícím rozsudkem krajského soudu, tudíž zajistila úřední překlad požadovaných dokumentů do českého jazyka a prostřednictvím Velvyslanectví ČR v Moskvě získala oficiální vyjádření Ministerstva zahraničních věcí Ruské federace, podle kterého byl A. M. z nápravně-pracovního tábora propuštěn dne 24. 12. 1954. Tyto informace byly žalobcům sděleny a na jejich základě jim byla přiznána další částka 6.000 Kč. Není proto pravdivé tvrzení žalobců, že si neopatřila nové důkazy a že nerespektovala závěry krajského soudu obsažené v předchozím rozsudku. Žalobci v průběhu řízení pouze opakovaně vyslovovali pochybnosti o tom, zda tehdejší právní úprava v SSSR umožňovala výše popsané překvalifikování trestného činu, ovšem ničeho bližšího a konkrétnějšího k tomuto nevedli. Žalovaná se k této otázce snažila získat oficiální vyjádření orgánu Ruské federace, což se však nepodařilo. Z relevantních ustanovení trestního zákona RSFR dospěla žalovaná k závěru, že tvrzení žalobců o nemožnosti překvalifikování trestného činu nelze dovodit. Žalovaná poukazovala na rozpor v tvrzení žalobce, který na jedné straně uvádí, že amnestie měla zakrýt vraždu pana M., na druhé straně žádá o

přiznání částky za následné období po údajné smrti odvlčené osoby; toto tvrzení proto pokládá žalovaná za bezpředmětné. Důkazem o propuštění odvlčené osoby z vězení je vyjádření Ministerstva zahraničních věcí Ruské federace, což je oficiálním vyjádřením příslušného orgánu cizího státu, o jehož pravdivosti nemá žalovaná důvod pochybovat. Nepodložené pochybnosti žalobců ohledně data propuštění jsou v tomto směru nepodstatné. Žalovaná poukázala na to, že pokud žalobci zajistí nové důkazy, je možné po splnění příslušných podmínek provést obnovu řízení. Žalovaná proto navrhla, aby soud žaloby zamítl jako nedůvodné.

[7] Krajský soud v Ostravě usnesením ze dne 24. 1. 2014 obě řízení vedená u tamního soudu pod sp. zn. 78 Ad 14/2012 a 78 Ad 12/2011 proti napadeným rozhodnutím spojil ke společnému projednání a rozhodnutí; věc byla nadále vedena pod sp. zn. 78 Ad 14/2011.

[8] Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 24. 1. 2014, č. j. 78 Ad 14/2011 - 22, žalobu jako nedůvodnou zamítl. S žalobní argumentací ohledně nedostatečně zjištěného skutkového stavu a nerespektování předchozího rozsudku krajského soudu se neztotožnil, neboť z obsahu správního spisu zjistil, že žalovaná opatřila úřední překlad rozhodnutí Vojenského senátu Vrhňního soudu SSSR ze dne 17. 11. 1954, z něhož vyplývá překvalifikace trestné činnosti A. M. Z překladu relevantních ustanovení trestního zákona RSFSR z roku 1926 soudu neplyne, že by takové „překvalifikování“ nebylo možné. Žalobci sice svůj názor o nemožnosti takového postupu dokládají informací získanou od občana Ruské federace – právníka, která však žalobci nikdy nebyla žalované předložena. Z obsahu správního spisu soudu vyplývá, že se žalovaná opakovaně dotazovala na Velvyslanectví ČR v Rusku, tak i na Velvyslanectví Ruské federace v Praze, přičemž byla vždy odkázána na vyjádření Ministerstva zahraničních věcí Ruské federace, podle něhož byl A. M. propuštěn z vězení dne 24. 12. 1954. Jestliže žalovaná s těchto údajů vycházela, postupovala v souladu s výsledky provedeního dokazování, které nemohou změnit ani subjektivní pochybnosti žalobců o nemožnosti překvalifikování trestné činnosti odvlčené osoby, včetně nepřijatelnosti amnestie. Pokud tedy žalovaná přiznala žalobcům dodatečně jednorázovou peněžní částku do data propuštění A. M. na svobodu (24. 12. 1954) a za dobu po tomto datu až do 31. 12. 1977 žádost o poskytnutí odškodnění zamítl, postupovala v souladu se zákonem.

[9] Proti tomuto rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. 1. 2014, č. j. 78 Ad 14/2011 - 22, podali žalobci (dále jen „stěžovatelé“) kasační stížnost ze dne 14. 2. 2014, v níž uvedli, že napadají rozsudek z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 písm. a), b) a d) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“). Stěžovatelé obsáhle citovali důvodovou zprávu k zákonu o odškodnění odvlčených osob s tím, že ve smyslu tohoto zákona požadovali napravení spáchané křivdy. Informace obsažené v této důvodové zprávě nebyly žalovanou nikdy zohledněny při jejích skutkových zjištěních. Byli tudíž přesvědčeni, že stav odvlčených osob musí být žalované s ohledem na tuto důvodovou zprávu dostatečně znám. Vzdor tomu však žalovaná postupovala nezákonně, pokud po stěžovatelích požadovala prokazovat negativní skutečnosti, zejm. že A. M. nebyl propuštěn na svobodu dne 24. 12. 1954. Veškeré dokumenty, které žalovaná získala, nejsou originální, ale pouze zprostředkované a mají nízkou hodnověrnost. Administrativní překvalifikování trestu umučeným vězňům v roce 1954 může být zdařilým manévrem, jak se sovětský stát snažil zbavit odpovědnosti za smrt nevinných lidí. Různé nezákonné praktiky jsou přitom popsány jak v důvodové zprávě, tak ve filmu „Chladné léto roku 1953“. Stěžovatelé upozorňovali, že překvalifikování trestného činu podle tehdejších předpisů nebylo možné. Žalovaná se v tomto směru nesprávně spolehla na vyjádření Ministerstva zahraničních věcí Ruské federace ze dne 21. 11. 2008, podle něhož je taková informace „bezpředmětná“ vzhledem k tomu, že bylo zjištěno, že pan M. byl propuštěn na svobodu 24. 12. 1954. Žalovaná proto nedostatečně zjistila skutkový stav věci. Stěžovatelé zdůrazňovali dále ten fakt, že i kdyby skutečně došlo k propuštění A. M. na svobodu, Česká republika mu v minulosti jakkoli nepomohla a následné křivdy neodstranila. Závěry žalované, že po svém propuštění nebyl na

pokračování

území SSSR nuceně, nejsou správné, neboť neexistuje doklad o propuštění jmenovaného na svobodu. Postup žalované stěžovatelé shledávají za rozporný s § 4 správního řádu. Tyto okolnosti byl povinen rovněž zohlednit krajský soud ve svém rozhodnutí, který rovněž nesprávně vycházel pouze z vyjádření ruských orgánů. Křivdu ve smyslu zákona o odškodnění odvečených osob stěžovatelé spatřují rovněž v tom, že Československý stát byl po roce 1954 a po údajném propuštění A. M. v dané věci naprosto nečinný. Stěžovatelé v neposlední řadě vytýkali krajskému soudu, že nedostal své povinnosti kontrolovat splnění povinností správním orgánem, zvláště když nebylo vysvětleno, proč se považuje vyjádření Ministerstva zahraničních věcí Ruské federace ze dne 21. 11. 2008 za a priori správné. Stěžovatelé proto navrhovali, aby Nejvyšší správní soud rozsudek krajského soudu zrušil a vrátil věc Krajskému soudu v Ostravě k dalšímu řízení.

[10] Žalovaná se ke kasační stížnosti vyjádřila podáním ze dne 24. 3. 2014, v němž vyslovila přesvědčení, že provedla dokazování vyčerpávajícím způsobem a rozhodla v souladu s jeho výsledky a v souladu se zásadami správního řízení. Ve správním řízení, jehož předmětem je přiznání určitého nároku, správní orgán není povinen, ale ani oprávněn přiznat uplatněný nárok na základě důkazně nepodloženého tvrzení stěžovatele, nýbrž pouze tehdy, je-li tento prokázán. Požadavek stěžovatelů na odškodnění křivdy v tom směru, že se Československý stát měl postarat o občana v době po jeho údajném propuštění, nemá podle žalované oporu v zákoně. Odškodnění totiž náleží pouze za dobu nuceného pobytu na území SSSR, což v dané věci bylo splněno, přičemž nebyly zjištěny žádné skutečnosti svědčící pro to, že po 24. 12. 1954 se A. M. zdržoval na území SSSR nuceně či nedobrovolně. Žalovaná proto navrhovala zamítnutí kasační stížnosti.

[11] Nejvyšší správní soud usnesením ze dne 30. 4. 2014, č. j. 4 As 32/2014 – 44, stěžovatelům ustanovil jako zástupce Mgr. Jaroslava Macka, advokáta.

II.

Posouzení kasační stížnosti

[12] Stěžovatelé jsou osobami oprávněnými k podání kasační stížnosti, neboť byli účastníky řízení, z něhož napadený rozsudek Krajského soudu v Ostravě vzešel (ustanovení § 102 s. ř. s.), kasační stížnost je včasná (ustanovení § 106 odst. 2 s. ř. s.) a přípustná, neboť nejsou naplněny důvody nepřipustnosti podle ustanovení § 104 s. ř. s.

[13] Nejvyšší správní soud přezkoumal důvodnost kasační stížnosti v souladu s ustanovením § 109 odst. 3 a 4 s. ř. s., v mezích jejího rozsahu a uplatněného důvodu. Neshledal přitom vady podle § 109 odst. 4 s. ř. s., k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti.

[14] Z obsahu kasační stížnosti vyplývá, že ji stěžovatelé podali z důvodů uvedených v ustanovení § 103 odst. 1 písm. a), b) a d) s. ř. s. Podle ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. lze kasační stížnost podat z důvodu tvrzené „*nezákonnosti spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení.*“ Nesprávné posouzení právní otázky v předcházejícím řízení spočívá v tom, že na správně zjištěný skutkový stav byl krajským soudem aplikován nesprávný právní názor. Podle ustanovení § 103 odst. 1 písm. b) s. ř. s. lze kasační stížnost podat z důvodu „*vady řízení spočívající v tom, že skutková podstata, z níž správní orgán v napadeném rozhodnutí vycházel, nemá oporu ve spisech nebo je s nimi v rozporu, nebo že při jejím zjišťování byl porušen zákon v ustanoveních o řízení před správním orgánem takovým způsobem, že to mohlo ovlivnit zákonnost, a pro tuto důvodně vytýkanou vadu soud, který ve věci rozhodoval, napadené rozhodnutí správního orgánu měl zrušit; za takovou vadu řízení se považuje i nepřezkoumatelnost rozhodnutí správního orgánu pro nesrozumitelnost.*“ Podle písm. d) téhož ustanovení lze kasační stížnost podat z důvodu tvrzené „*nepřezkoumatelnosti spočívající v nesrozumitelnosti nebo nedostatku důvodů rozhodnutí, popřípadě v jiné vadě řízení před soudem, mohla-li mít taková vada za následek nezákonné rozhodnutí o věci samé.*“

[15] Po přezkoumání kasační stížnosti dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že kasační stížnost není důvodná.

[16] K otázce nepřezkoumatelnosti rozsudku krajského soudu z hlediska nesrozumitelnosti či nedostatku důvodů (kterou byl povinen se Nejvyšší správní soud zabývat na prvním místě, neboť pokud by byl rozsudek nepřezkoumatelný at' již pro nesrozumitelnost nebo pro nedostatek důvodů, nemohl by přistoupit k posouzení dalších kasačních námitek) rozhodnutí se vyjádřil Nejvyšší správní soud, např. ve svém rozsudku ze dne 4. 12. 2003, č. j. 2 Ads 58/2003 – 75 (všechna rozhodnutí Nejvyššího správního soudu jsou dostupná na www.nssoud.cz), takto:

[17] *„Za nesrozumitelné lze obecně považovat takové soudní rozhodnutí, jehož výrok je vnitřně rozporný, kdy nelze zjistit, zda soud žalobu zamítl nebo o ní odmítl rozhodnout, případy, kdy nelze seznat co je výrok a co odůvodnění, dále rozhodnutí, z něhož není patrné, které osoby jsou jeho adresátem, rozhodnutí s nevhodnou formulací výroku, která má za následek, že rozhodnutí nikoho nezavazuje apod. Nedostatkem důvodů pak nelze rozumět dílčí nedostatky odůvodnění soudního rozhodnutí, ale pouze nedostatek důvodů skutkových. Skutkovými důvody, pro jejichž nedostatek je možno rozhodnutí soudu zrušit pro nepřezkoumatelnost, budou takové vady skutkových zjištění, která utvářejí rozhodovací důvody, typicky tedy tam, kde soud opřel rozhodovací důvody o skutečnosti v řízení nezjišťované, případně zjištěné v rozporu se zákonem anebo tam, kdy není zřejmé, zda vůbec nějaké důkazy v řízení byly provedeny.“*

[18] V případě napadeného rozsudku se krajský soud nedopustil výše uvedené nesrozumitelnosti v podobě vnitřní rozpornosti výroku, nerozlišení výroku a odůvodnění, nezjistitelnosti jeho adresátů či nevhodné formulace, protože napadené rozhodnutí jasně a přehledně obsahuje všechny zákonem předepsané náležitosti. Ostatně samotní stěžovatelé jeho obsahu porozuměli, pouze s jeho obsahem nesouhlasí, což nepředstavuje důvod pro zrušení napadeného rozsudku pro jeho nesrozumitelnost.

[19] Napadený rozsudek dle názoru Nejvyššího správního soudu netrpí ani nedostatkem důvodů, neboť Krajský soud v Ostravě se v odůvodnění tohoto rozhodnutí vyjádřil řádně ke všem žalobním bodům a správně zjistil skutkový stav věci, přičemž jasně a stručně vyložil, proč napadená rozhodnutí považoval za zákonná. Krajský soud pouze vyjádřil svůj právní názor ohledně (ne)důvodnosti žaloby. Nejvyšší správní soud z obsahu předmětných žalob nezjistil, že by stěžovatelé uplatnili žalobní bod, v němž by namítali, že žalovaná postupovala v rozporu se svými zákonnými povinnostmi správního orgánu, tudíž krajský soud nebyl povinen se tímto zabývat; nemohl proto rozsudek zatížit nepřezkoumatelnosti z důvodu nevypořádání se s touto žalobní argumentací.

[20] K věci samé pak Nejvyšší správní soud uvádí:

Podle ustanovení § 2 zákona o odškodnění odvěčených osob *„oprávněnou osobou je fyzická osoba, která splňuje následující podmínky: a) byla odvěčena do Svazu sovětských socialistických republik nebo do táborů, které měl Svaz sovětských socialistických republik zřízeny v jiných státech, b) v době odvěčení byla občanem Československa, c) je občanem České republiky, d) nebyla příjemcem nároků podle zákona Slovenské národní rady č. 319/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, e) nebyla pravomocně odsouzena pro zločiny směřující proti demokratickému Československu¹) a nebyla osobou státně nespolehlivou podle zákona č. 128/1946 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vzbázejících.“*

[21] Výkladem pojmu „odvěčení“ se zabýval Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 27. 9. 2005, č. j. 3 Ads 19/2005 – 43, v němž uvedl, že *„mimo pochybnost je, že žalobce byl dne 20. 9. 1949 eskortován z Liberce do sběrného střediska sovětských státních příslušníků a ocitl se v SSSR*

pokračování

v táboře nucených prací č. 7 v Irkutské oblasti. Úvaha o tom, že by snad žalobce v roce 1949, v období vrcholícího stalinismu, dobrovolně odešel do Irkutské oblasti v SSSR a těžil zde dřevo, je zcela absurdní. Nejvyšší správní soud považuje za prokázané, že žalobce byl odvečen do SSSR tak, jak to má na mysli zákon č. 172/2002 Sb. Druhou otázkou však je, za jaké časové období má být žalobci přiznáno odškodnění. Žalobce požaduje toto odškodnění za období od svého odvečení do roku 1970. Z provedených důkazů je zřejmé, že žalobce od 15. 5. 1953 pracoval jako kuchař v jídelně a nadále až do konce období, za které požaduje odškodnění, pracoval v obdobném pracovním zařazení v sovětských podnicích. Žalobce v roce 1955 uzavřel manželství s občankou SSSR, z manželství se narodilo dítě, žalobce s rodinou žil v bytě v A. Po určitou dobu se ještě musel pravidelně hlásit u příslušného orgánu jako cizí státní příslušník, mohl se pouze v omezeném okruhu vzdalovat z místa bydliště. Podle názoru Nejvyššího správního soudu je z těchto skutečností třeba dovodit závěr, že od 15. 5. 1953 žalobce získal určitou „svobodu“, a to prakticky ve stejném rozsahu jako občané SSSR v 50. letech; ostatně ani oni se po celou dobu existence SSSR nesměli bez povolení vzdalovat z okruhu svého bydliště. Žalobce pracoval mimo tábor nucených prací, mohl uzavřít manželství a bydlel v běžném bytě. Vše nasvědčuje tomu, že žalobce v té době žil běžným životem průměrného občana SSSR, protože povinnost hlásit se jako cizinec u úřadů nelze považovat za podstatné omezení, i když takto žil ve státě, který si jako své bydliště nevybral, byl do tohoto státu odvečen. Nejvyšší správní soud vyslovuje právní názor, že žalobci je nutno přiznat jednorázové peněžní odškodnění za dobu od jeho odvečení do SSSR do 14. 5. 1953, tedy po dobu jeho pobytu v táboře nucených prací, a to z důvodů, které jsou shora uvedeny. Pobyt žalobce v SSSR po tomto datu již podle názoru Nejvyššího správního soudu nezakládá podmínky pro poskytnutí odškodnění ve smyslu zákona č. 172/2002 Sb.“

[22] Obdobně se k této otázce vyjádřil Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 27. 8. 2003, č. j. 5 A 565/2002 – 30, v němž uvedl, že „z jazykového hlediska je odvečením nutno rozumět dopravení jinam, násilím dovést jinam. Není tedy odvečením zabránění vrátit se zpět na určité místo. Místo, kam měla být oprávněná osoba dopravena je v zákoně výslovně určeno jako Svaz sovětských socialistických republik nebo tábor, který měl Svaz sovětských socialistických republik zřízen v jiných státech.“

[23] Z obsahu správního spisu Nejvyšší správní soud zjistil, že pan A. A. M. nar. dne X v Kirovogradě (SSSR), bývalý poručík Sovětské armády účastníci se osvobozovacích bojů v průběhu druhé světové války, se poté, co utekl z německého zajetí, stal československým partyzánem v době 3. 3. 1943 do 9. 5. 1945 a podle potvrzení Ministerstva Národní obrany ze dne 25. 3. 1947 byl účastníkem národního boje za osvobození ve smyslu zákona č. 255/1946 Sb. Po skončení druhé světové války zůstal na území Československa, kde získal dne 19. 5. 1947 československé státní občanství. Dne 30. 4. 1946 uzavřel manželství s A. H., nyní M., nar. X, přičemž z tohoto manželství se narodily 3 děti – O. v roce X, A. v roce X, P: v roce X. Dne 26. 7. 1949 byl A. M. zatčen ve svém bydlišti v M. orgány tehdejší Národní bezpečnosti a poté dne 2. 8. 1949 deportován do SSSR, tam souzen a uvězněn. Podle dokladů dohledaných na Generální prokuratuře Ruské federace a předložených v průběhu správního řízení Úřadem dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu služby kriminální policie a vyšetřování bylo zjištěno, že pan A. M. byl Vojenským tribunálem vojenské části 28990 dne 6. 5. 1950 na základě § 58 - lb trestního zákona RSFSR odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 25 let v nápravném pracovním táboře a ke ztrátě občanských práv na pět let, propadnutí majetku a ke ztrátě vojenské hodnosti "poručík". Usnesením Vojenského kolegia Nejvyššího soudu SSSR ze dne 17. 11. 1954 byl rozsudek vojenského tribunálu změněn, jednání bylo překvalifikováno z trestného činu vlastizrady na trestný čin nenastoupení do služby bez vážných důvodů při převedení na území SSSR; byl mu zmírněn trest odnětí svobody na 10 let bez ztráty občanských práv a v další části byl rozsudek ponechán bez změn. Současně bylo tímto usnesením Vojenského kolegia vysloveno, že se na pana A. M. vztahuje amnestie ze dne 27. 3. 1953. Z obsahu sdělení Ministerstva zahraničních věcí Ruské federace ze dne 21. 11. 2008, které vycházelo z informací poskytnutých vedením nápravně-pracovního tábora AB-261, byl A. M. propuštěn na svobodu dne 24. 12. 1954.

[24] Nejvyšší správní soud s ohledem na výše uvedené judikaturní závěry a znění § 2 zákona o odškodnění odvečených osob nemůže přisvědčit požadavku stěžovatelů, aby byli odškodněni i za období od 25. 12. 1954 do 31. 12. 1977, neboť v této době byl pan A. M. dle obsahu dokladů zajištěných žalovanou „na svobodě na území tehdejšího SSSR“. V průběhu dlouholetého řízení jak před správním orgánem, tak i Krajským soudem v Ostravě bylo zjištěno, že se žalovaná opakovaně za účelem úplného zjištění skutkového stavu věci obracela na všechny v úvahu přicházející orgány a vyhověla tak požadavkům na doplnění dokazování, vyslovených v rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 25. 10. 2007, č. j. 22 Ca 471/2006 – 40. Žalovaná opatřila úřední překlad rozhodnutí Vojenského senátu Vrchního soudu SSSR ze dne 17. 11. 1954, z něhož vyplývá, že původní rozsudek nad A. M. byl změněn a jeho trestná činnost překvalifikována z čl. 58 – 1b trestního zákona RSFSR na bod d) čl. 193 – 7 téhož zákona, přičemž trest odnětí svobody mu byl snížen z 25 let na 10 roků. Možnost takovéto překvalifikace stěžovatel P. M. zpochybňoval, avšak na důkaz svého tvrzení předložil jen výňatek trestního zákona RSFSR z roku 1926, z jehož překladu do českého jazyka nelze tvrzení o nemožnosti překvalifikace dovodit. Na základě tohoto rozhodnutí byl pak A. M. propuštěn na svobodu dne 24. 12. 1954, jak vyplynulo ze zpráv Velvyslanectví ČR v Rusku, Velvyslanectví Ruské federace v ČR a Ministerstva zahraničních věcí Ruské federace. Skutečnost, že se po svém propuštění z pracovního tábora pan A. M. nevrátil na území Československé republiky a že svou rodinu nekontaktoval, nespadá s ohledem na výše uvedené do věcné působnosti zákona o odškodnění odvečených osob. Nejvyšší správní soud v tomto směru nepochybně a nezmenšuje útrapy a nezměrné obtíže, které stěžovatelé v důsledku odvečení pana M., stěžovatelčina manžela a stěžovatelova otce, a nemožnosti jej kontaktovat zažili, tato skutečnost však nemůže zakládat nárok stěžovatelů na další jednorázovou peněžní částku, neboť citovaný zákon dopadá pouze na dobu nuceného odvečení československého občana, nikoli na dobu, kdy tento občan na území SSSR pobýval dobrovolně. Z obsahu správního spisu a získaných listin se přitom nepodařilo zjistit, že by tomu mělo být jinak.

[25] Nejvyšší správní soud se tudíž ztotožňuje se závěry krajského soudu i žalované, že v řízení bylo na základě vyjádření Ministerstva zahraničních věcí Ruské federace prokázáno, že pan A. M. byl propuštěn na svobodu dne 24. 12. 1954. Tomu, že byl propuštěn na svobodu, rovněž odpovídá i výsledek pátrání dcery stěžovatelky provedené v roce 1967, kdy jí mělo být následně sděleno, že pan A. M. žije ve L., městě G., P. 95-RSU-9, stejně jako obsah rozsudků zajištěných žalovanou v průběhu správního řízení. Nejvyšší správní soud souhlasí s postupem žalované, která opakovaně zjišťovala relevantní skutečnosti u ruských orgánů. Za situace, kdy žádné jiné dokumenty nebyly k dispozici a kdy je ani stěžovatelé v průběhu předmětného správního řízení nepředložili, nemohla žalovaná postupovat jinak. Ze skutečnosti, že s tam uvedenými závěry stěžovatelé nesouhlasí a že vyjadřují obecnou nedůvěru k ruským státním orgánům, nelze dovodit, že by žalovaná postupovala v rozporu s § 3 správního řádu, tedy že by postupovala tak, že by nebyl zjištěn stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti. V průběhu řízení totiž nevyšly najevo žádné konkrétní a objektivní skutečnosti, které by správnost a věrohodnost informací poskytnutých ruskými orgány zpochybnily. Pokud by Nejvyšší správní soud přijal tezi stěžovatelů o apriorní nedůvěryhodnosti ruských orgánů, bylo by velmi problematické a komplikované prokázat jakýkoli nárok stěžovatelů na jednorázovou peněžní částku podle zákona o odškodnění odvečených osob, neboť převážná část informací o situaci pana A. M. pochází právě od orgánů Ruské federace, resp. bývalého SSSR.

[26] Nejvyšší správní soud nemůže přisvědčit argumentaci stěžovatelů, kteří oprávněnost svého nároku dokládají důvodovou zprávou k zákonu o odškodnění osob, neboť tato důvodová zpráva pouze obecně popisuje jednání, ke kterému docházelo po 2. světové válce, kdy byli českoslovenští občané proti své vůli deportováni do SSSR za účelem jejich odsouzení za činnost namířenou proti zájmům SSSR. Z této důvodové zprávy nelze použít žádné konkrétní skutkové okolnosti k danému případu, neboť je z povahy věci neobsahuje. Důvodová zpráva se dá použít

pokračování

pouze jako jeden z pomocných prostředků při výkladu příslušného právního předpisu, nelze na základě ní dovozovat, že všechny osoby, jejichž příběh alespoň zčásti spadá pod tam popsanou situaci, mají absolutní nárok na plnění zakotvená příslušným předpisem. Vždy je totiž nutné zhodnotit jednotlivé skutkové okolnosti případu, což se podle názoru Nejvyššího správního soudu v projednávané věci stalo. Pouze na základě důvodové zprávy nelze zpochybnit skutková zjištění učiněná správním orgánem a dovozovat zcela jiná. Požadavek stěžovatelů na výsledch ředitele žalované neshledá Nejvyšší správní soud důvodným, neboť je zjevné, že ten nemůže disponovat jinými konkrétními informacemi, než těmi, které zajistila žalovaná v průběhu řízení, protože mu případ stěžovatelů osobně není znám, resp. nemá o něm jiné poznatky než ty, které by mohl získat ze spisu.

[27] Pochybnosti stěžovatelů ohledně toho, že z právního hlediska nemohlo dojít k překvalifikování trestného činu v roce 1954, považuje Nejvyšší správní soud s ohledem na předmět věci za irelevantní, neboť podstatné je, zda byl pan A. M. na základě tohoto nálezu z roku 1954 propuštěn či nikoli. Nejvyšší správní soud v tomto směru nezpochybňuje, že odvezení, zadržení a odsouzení pana A. M. bylo z dnešního pohledu nesmyslné, absurdní, protiprávní a zjevně porušující základní principy materiálního právního státu; tyto skutečnosti ostatně byly důvodem pro přijetí zákona o odškodnění odvezených osob. Podstatné pro posouzení věci však podle názoru Nejvyššího správního soudu je, pro jak dlouhou dobu z hlediska nároku na poskytnutí odškodnění lze vzít za prokázané, že trvalo výše definované nucené odvezení pana A. M., nikoli to, jestli byl propuštěn na svobodu na základě rozhodnutí soudu vydaného v souladu s tehdejší zákonem či nikoli. To se podařilo prokázat jen do data 24. 12. 1954, za níž již stěžovatelé odškodnění byli.

[28] Nejvyšší správní soud nemohl přisvědčit argumentaci stěžovatelů, že neexistuje žádný rozsudek týkající se osoby pana A. M., neboť obsahem správního spisu je právě kopie takového rozsudku a jeho úředně ověřený překlad do českého jazyka, z něž vyplývají závěry, ke kterým žalovaná dospěla v napadených rozhodnutích. Stěžovatelé sice tvrdí, že skutečný stav věci mohl být jiný, ale kromě svého tvrzení nepředkládají ničeho konkrétního, co by závěry žalované učiněné v tak skutkově a důkazně složité věci týkající se události proběhnuvší v 50. letech minulého století vyvrátilo. Nejvyšší správní soud je přesvědčen, že s ohledem na obsah správního spisu a tam uvedených informací žalovaná rozhodla správně ohledně nároku stěžovatelů na přiznání jednorázové částky pouze za období do 24. 12. 1954, neboť po tomto datu nebylo, vzdor úsilí žalované o řádné zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, zjištěno nic, co by nasvědčovalo závěru, že odvezení pana A. M. nadále trvalo.

[29] Nejvyšší správní soud závěrem dodává, že nemá v úmyslu zpochybňovat záměr zákonodárce vyjádřit přijetím zákona č. 172/2002 Sb. vůli i povinnost České republiky zmírnit bezpráví, jehož se na svých občanech dopustila tehdejší ČSR (jako právní předchůdce ČR) tím, že jim neposkytla dostatečnou ochranu před zvlášť páchanou orgány cizího státu (SSSR). Bylo pak věcí suverénního státu po listopadu 1989, zda přistoupí k rehabilitacím, a pokud ano, v jakém rozsahu budou křivdy, k nimž došlo v důsledku nedemokratických postupů předchozího režimu, odškodněny. Československá republika (později Česká republika) se rozhodla vyjít z principu alespoň částečného zmírnění křivd, vědoma si toho, že provést úplnou rehabilitaci nebo úplné materiální odškodnění těch, kteří byli takto v minulosti poškozeni, je prakticky nemožné. Na tomto principu je postaven i zákon č. 172/2002 Sb., který osobám přímo poškozeným, popřípadě jejich potomkům, se snaží poskytnout částečné materiální odškodnění za splnění zákonem stanovených podmínek, konkrétně za dobu nuceného odvezení osoby takto postoužené, což se u A. M., jak již bylo výše opakovaně zdůrazněno, podařilo prokázat jen pro dobu, za kterou již jeho potomci, respektive manželka, odškodnění byli.

III.

Závěr a rozhodnutí o nákladech řízení

[30] Na základě výše uvedených důvodů dospěl Nejvyšší správní soud po přezkoumání napadeného rozsudku Krajského soudu v Ostravě k závěru, že nebyly naplněny tvrzené důvody podání kasační stížnosti podle § 103 odst. 1 písm. a), b) a d) s. ř. s., za použití ustanovení § 109 odst. 3 a 4 s. ř. s. Kasační stížnost proto není důvodná a Nejvyšší správní soud ji podle § 110 odst. 1 poslední věty s. ř. s. zamítl.

[31] O nákladech řízení rozhodl Nejvyšší správní soud v souladu s ustanovením § 60 odst. 1 a 7 s. ř. s. ve spojení s ustanovením § 120 s. ř. s. Stěžovatelé nebyli ve věci procesně úspěšní, proto nárok na náhradu nákladů řízení nemají; žalované pak žádné náklady nad rámec její běžné úřední činnosti nevznikly, proto jí Nejvyšší správní soud nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení.

[32] Protože stěžovatelům byl usnesením zdejšího soudu ustanoven zástupce, Mgr. Jaroslav Macek, advokát, se sídlem nám. Svobody 829/17, Jeseník, Nejvyšší správní soud mu podle ustanovení § 35 odst. 8 s. ř. s. přiznal odměnu za zastupování za dva úkony právní služby ve smyslu ustanovení § 11 odst. 1 písm. b) vyhlášky č. 177/1996 Sb., advokátního tarifu, ve znění pozdějších předpisů – první porada s klientem včetně převzetí a přípravy zastoupení nebo obhajoby, je-li klientovi zástupce nebo obhájce ustanoven soudem. Tato odměna je podle ustanovení § 9 odst. 4 písm. d) cit. vyhlášky ve spojení s ustanovením § 7 cit. vyhlášky stanovena ve výši 3.100 Kč za jeden úkon právní služby. Tato odměna byla dále v souladu s § 12 odst. 4 advokátního tarifu ponížena o 20 % na částku 2.480 Kč. Dále Nejvyšší správní soud přiznal na náhradě hotových výdajů podle ustanovení § 13 odst. 3 advokátního tarifu 600 Kč paušální náhrady hotových výdajů (jeden úkon právní služby po 300 Kč). Celkem tedy Nejvyšší správní soud přiznal částku 5.560 Kč jako odměnu za zastupování a náhradu hotových výdajů. K výplatě této částky pak Nejvyšší správní soud stanovil přiměřenou lhůtu.

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 27. června 2014

JUDr. Dagmar Nygrínová
předsedkyně senátu